

Från FN-korridorer till Global Indigenous

Intervju med Ann-Kristin Håkansson

Ann-Kristin Håkansson arbetar idag för organisationen Global Indigenous. Hon är själv same och har arbetat med samefrågor inom olika internationella forum under många år. Hon ser flera problem med hur arbetet för ursprungsfolkens rättigheter bedrivits, men ger också positiva exempel.

Vi träffar Ann-Kristin Håkansson på Fjärde Världens kontor en söndag i februari för att höra om hennes erfarenheter och kunskaper om ursprungsfolkens organisationer världen över. Hon är själv same och har arbetat både på FN-nivå och med lokala projekt bland annat med masajer i Tanzania och bland mayakvinnor i Guatemala City. 1995 var hon ordförande för Föreningen Fjärde Världen. Idag är hon med och driver organisationen "Global Indigenous"

– Man har varit med så länge så man börjar bli det här institutionella minnet, säger hon och skrattar.

– Hur startade den globala organiseringen bland ursprungsfolk?

– Det första initiativ som började organisera urfolk, mer globalt det var WCIP (World Council of Indigenous Peoples) i mitten av 70-talet. Det var på initiativ av George Manuel, indianledare från Kanada.

Hans vision var bra och WCIP hade för-

utsättningar att bli något riktigt bra, säger Ann-Kristin. Organisationen lyckades leva omkring 20 år innan den försvann. WCIP tappade sin glöd när det blev för mycket pengar och maktkamp involverat, anser Ann-Kristin.

WCIP var uppbyggt i olika regioner. Varken Afrika eller Asien var med. Det var Nordamerika, Central- och Sydamerika, Australien och Europa.

– Varför Afrika och Asien inte var med är svårt att säga, men de befann sig nog i en period där man hade att göra sig av med det koloniala arvet och det var tillräckligt för dem. Idag är de i alla fall med. Asien har nu tagit sig bra och kommit in mycket i dagens organisationsarbete.

En effekt hon kan se av WCIP är att bildandet av organisationer fick ett otroligt uppsving i Latinamerika. Det fanns organisationer innan, säger hon, men det tog mera fart.

Innan WCIP fanns inte någon större globalt arbetande organisation, säger Ann-Kristin Håkansson. SSR organiserade renskötare i Sverige, men den globala visionen fanns inte.

– Samrådet fanns ju också. Fast de hade inte heller den visionen. De hade Sverige, Norge och Finland i sitt perspektiv. Men inte ens Ryssland fanns med.

– Idag finns FN:s Forum för ursprungsfolk. Hur ser du på arbetet som pågår där?

– Förslaget i sin första form kom från Samrådet. Rigoberta Menchu-Tun, från Guatemala, talade sig sedan varm för det här. Jag var skeptisk och jag är fortfa-

rande skeptisk. Lite kan jag känna att det jag var skeptisk emot har besannats. Nu skickas alla frågor som rör ursprungsfolk över till forumet och försvinner från dagordningen.

Forumet har idag en roll som samordnare och rådgivare, men de har ingen beslutsmakt, berättar Ann-Kristin.

– ILO 169 ligger under ILO, ett annat FN organ. Det är väl något som i alla fall har en potentiell makt.

Men det är lätt att låta sig luras av vilket värde den har, säger Ann-Kristin.

– Det finns bara två som formellt sett har rätt att klaga. Den ena är regeringen och de kommer ju knappast att stötta dig i ditt klagomål eftersom det är dem vi vänder oss mot. Och den andra är fackföreningsrörelsen. Och hur mycket stöd tror du att du har hos dem? Noll, anser jag. De enda som har lyckats få specialstatus när det gäller att besvara sig eller klaga är Sametinget i Norge. Inte formellt, men de har rätt att skicka rapporter.

Sametinget är ju både parlament och myndighet. Det kan ju göra att det är lättare för ILO att acceptera, för att det är ett sorts statligt organ.

– Det är svårt att tänka sig att man kan få till en liknande myndighet i till exempel Ryssland eller Guatemala, säger Ann-Kristin.

Sommaren 2006 bildades Human Rights Council, som består av expertgrupper i olika frågor. Den ersatte det som tidigare gick under namnet Human Rights Commission och som var en koloss som man ville förnya. Den nya Human Rights Council har tillsatt en arbetsgrupp som ska se över organisationsstrukturen. Ursprungsfolken ska ha en egen grupp

representanter som bara består av ursprungsfolk och de ska rapportera direkt, utan experter emellan.

En av Human Rights Councils första beslut var att rösta igenom deklARATIONEN för ursprungsfolk, som förberetts i 20 års tid.

– Och så skickade man den vidare till FN:s generalförsamling och där avslogs den. USA utnyttjar afrikanska, hävdar Ann-Kristin. Namibia och Botswana har blivit hotade med indragning av bistånd om de röstar för deklARATIONEN.

Det är bra i alla fall att det Permanenta Forumet finns, säger Ann-Kristin.

– Just för att det är permanent och inte som de här arbetsgrupperna som bara finns under en begränsad tid. Men sen är det frågan om vad man ska göra med det? I år blir det femte året och arbetsformen är inte så bra. Om man inte ändrar arbetsformen så kommer Forumet bara att bli de där två veckorna på året. Vad händer däremellan?

– Hur ser organiserandet ut på lokalplanet, om man ser ut över världen?

– Jag tycker att Asien har tagit sig ganska bra. Det finns några drivande. På Filippinerna finns Tebtebba. Det är ganska nytt och är ingen direkt organisation. Det är mer ett forskningscenter.

Hon räknar upp Malaysia, Borneo och Thailand, där organiserandet är aktivt. Chiang Mai i Thailand har blivit lite av ett center för NGO (non-governmental organizations) världen över, liksom Arusha i Tanzania, säger hon.

– Under de senaste åren har jag jobbat tillsammans med en maorier på Nya Zeeland. Då har jag kommit in i en annan typ av organisation. De är riktiga rebeller allihop där. Jag fick e-mail häromdagen, att nu strider de om att få hissa flaggan. De kör också mycket webbteve. De provocerar hela tiden etablissemangen och det är roligt att höra vad de gör. Överlag tycker jag att folk organiserar sig bättre och blandar sig i debatter och diskussioner. Det tycker jag man borde göra mer av.

Evo Morales, Bolivias president och själv indian, han utmanar och han har folkets

Ann-Kristin Håkansson talar på Skansen under ursprungsfolkens dag den 9:de augusti. Foto: Henrik Persson

stöd, säger Ann-Kristin.

– Och säga vad man vill om kubanerna, de är snabbast på plats vid katastrofer. Det har hon upplevt många gånger, som i Nicaragua, Guatemala och Honduras, när det varit katastrofer.

– Istället för att ge pengar så skickar de folk, eller också kan man få komma till Kuba och studera. Det är lika mycket värt att folk får utbilda sig som att skicka biståndspengar. Något som många länder borde göra.

Ann-Kristin berättar om ett exempel där de kunde uppnå ett konkret resultat. Det gällde bildandet av ett kulturhus för en grupp mayaindianer.

– Första mötet med kulturministern satt de maya som var med bara tysta och skräckslagna. Det var jag som pratade. Det slutade med att kulturministeriet lämnade ifrån sig det där huset till kommunen.

– Det jag vill komma fram till är att det

här var en lång process med en massa olika möten och vid det sista mötet vi hade med kulturministern, då var det mayaindianerna som pratade och jag som höll tyst.

– De har mognat under det här arbetet och sett att man faktiskt kan gå emot en minister. Man behöver inte titta i golvet.

Det de behövde var någon som visade vägen, säger hon.

Ann-Kristin är kritisk till hur vissa kvinnoprojekt drivs. Ofta blir dessa projekt ett sätt att hålla kvinnorna sysselsatta, medan männen behåller makten, säger hon.

– Målet måste ändå vara att kvinnorna är med i styrelserna i organisationerna. De ska inte ha en egen underavdelning och hålla på med sina små projekt. De ska in i styrelserna.

Förhållandet mellan de traditionella organisationerna och organisationer som FN kan också innebära problem, anser Ann-Kristin.

– De organisationer som fungerar enligt västerländsk kultur och är med i den här projektsvängen, de får pengar. Samtidigt undermineras det traditionella styret i en by. Det blir den organisation som har pengar som får mer fokus och får då också en annan status. På så vis blir det en obalans.

Det är upp till bidragsgivarna hur man ska hantera det, hävdar Ann-Kristin.

– De måste ha en medveten syn. Man pratar ju mycket om miljökonsekvensbedömning. Har man att göra med ett ursprungsfolk så måste man göra en kulturkonsekvensbedömning. Hur kommer det här projektet att påverka den här kulturen? Det görs inte. Man måste ta reda på lite om hur ett samhälle fungerar innan man går in och startar ett projekt.

Det är så lätt att överföra sina värderingar, säger Ann-Kristin. Hon berättar om sitt arbete mot hiv och aids bland masajerna i Tanzania.

– Det finns otroligt mycket fördomar mot masajerna. Man blir alldeles mörkrädd. Vi gjorde intervjuer och frågade runt, i kyrkan och på sjukhus, för att få en idé om hur vanligt det var med hiv bland masajerna. Det var få som var smittade. Det som chockade mig mest var attityden hos de kyrkliga organisationerna, berättar Ann-Kristin. För att masajerna över huvud taget skulle få någon information, hjälp och assistans, ställde de här orga-

nisationerna som villkor att de skulle förändra sin polygama livsstil.

– Det får väl masajerna själva bestämma om de ska vara polygama. Det enda man kan göra är väl att försöka tala om fakta, hur hiv sprids och hur man kan skydda sig. Och då ska man väl utgå från att det är ett polygamt samhälle och anpassa sin information till det. Jag pratade med ett gäng unga killar och de sa, det är ingen som talar om för oss vad det här är för något. Masajerna kallar det ”the swahili disease”, det är något som de som talar swahili har.

Sådana här attityder bland organisationer är ett problem och kan skapa obalans, anser Ann-Kristin.

– Det underminerar den traditionella kulturen och en kulturkonsekvensbedömning borde vara krav.

– Finns det något annat organ än Forumet som samlar ursprungsfolk idag över hela världen?

– Det finns några regionala försök, men de har inte lyckats så bra, säger Ann-Kristin. Hur många har tillgång till Internet? Det är inte alls så många, bara 17 procent av världens befolkning, vad jag hörde senast. Om man bor i Amazonas eller i Kalahari har man inte det.

Ann-Kristin är med i en grupp, tillsammans med bland annat en kille från Nya Zeeland och en från Hawaii, som arbetar med utveckling av kommunikationsteknologi för ursprungsfolk. Det finns fördelar med den nya teknologin. Till exempel behöver man kanske inte resa in till huvudstaden för att fixa vissa saker, säger hon. Distansen betyder inget. Men hon vill inte heller gömma huvudet i sanden för Internets avigsidor. Med Internet kan man skapa ännu mer frustration och det är viktigt att förbereda byborna innan man inför det.

– Hur ser organisationen Global Indigenous ut, som du arbetar med?

– Vi registrerade en egen organisation, när vi såg att Samrådet mest fokuserade på FN. Jag är av den övertygelsen att det är jätteviktigt att vara med i de där FN-korridorerna och påverka. Men du kan inte

bygga gemenskapen på ett cocktailparty i New York. Det går inte. Det är där du jobbar varje dag som du bygger de starka banden. Där du sliter med jobbet och där du blir osams och sen diskuterar.

Global Indigenous ville arbeta med olika politiska frågor, men på lokalplanet.

– Vi har haft ett riktigt intressant projekt i Guatemala, med pengar från Norge. Där jobbade vi med hembiträden och det

Ann-Kristin Håkansson har bland annat arbetat med ett projekt för maya-indianska hembiträden i Guatemala. Foto: Ola Persson

byggde på vad de själva hade lust att göra. De fick lära sig läsa och skriva och blev så entusiastiska. Jag pratade med en kvinna där. Hon sa, att det bästa som hänt henne var att ha lärt sig siffrorna. Med dem kunde hon plötsligt orientera sig bland gatorna. Och hon lärde sig telefonnummer. Hela hennes värld hade förändrats. De ville ändå inte bli beroende, så vi sa att vi skulle försöka öppna en cateringfirma i Guatemala. Är det några som kan laga mat så är det ju dessa mayakvinnor som jobbar som hembiträden. Du vet, det är såna här små saker som faktiskt påverkar folks liv.

Ann-Kristin är dock besviken över att Norge drog sig ur. Då hade vi hållit på i två år, säger hon.

– Då hade vi kommit till precis den punkt där vi kände att de var beredda att börja berätta vad de utsatts för. De utsatts för sexuella övergrepp nästan varje dag och de blir slagna. Det är så mycket smärta. Även verbalt trakasserade och att aldrig få vara lediga. Det hade tagit två

år att komma fram till något förtroende. Då ville de att vi också skulle ta in en psykolog i projektet för de kände att det var dags att börja bearbeta saker.

Jag vet inte vad som hände, säger Ann-Kristin. Norge drog sig ur utan förvarning.

– Vad har du för visioner för framtiden?

– Jag skulle vilja fortsätta att jobba med att informera om hiv. Men också trafficking. Det är väldigt många ursprungskvinnor som utsatts för det. Jag har kontakter i Nepal och vi har pratat om att göra något. De räknar med ungefär 20 000 kvinnor om året som lämnar Nepal. I Kanada har de tillsammans med Amnesty haft en kampanj under namnet ”stolen sisters”. Någonstans måste man väl börja. Det finns så mycket att göra så man kan göra precis allt. Men det går ju inte. Min vision är att jobba nära folk, inte bara röra sig i de där korridorerna. Men ibland måste man det, då får man väl göra sig en avstickare dit. Jag tror att man måste ta egna initiativ. Som i projektet i Guatemala bestämde vi oss för att bjuda in en kvinna från Kanada för att tala om den här kampanjen ”stolen sisters” och vad de gjorde.

I Guatemala City sker ständigt seminarier och workshops i olika frågor och det blir lätt en ankdamn, säger Ann-Kristin, där samma personer cirkulerar överallt. Det ville hon komma ifrån och med lite kreativt tänkande kom de långt.

– De kom från polisen, domstolarna, ministerierna. Vi var helt chockade. Det är ju precis de man vill nå ut till. Då kände jag att där hade vi ändå lyckats. Jag tror att man måste vara lite kreativ.

Ann-Kristin har visserligen stor erfarenhet av FN och andra internationella forum, men hon trivs ändå bäst när hon får arbeta nära människors vardag. Som ordförande för Fjärde Världen var hon med och arrangerade en miljökonferens i Arvidsjaur. Den minns fortfarande folk hon träffar, säger hon.

– När vi skulle ha kultur på programmet, då for vi och fiskade och plockade hjortron.

**Text: Anna Klint
Foto: Ola Persson**